

Paus Pius XII en de Tweede Wereldoorlog

Begin maart 2019 kwam het nieuws naar buiten dat paus Franciscus de oorlogsarchieven van Vaticaanstad zal openen. Dit geeft historici de gelegenheid uit te zoeken wat de rol van “oorlogspaus” Pius XII tijdens de Tweede Wereldoorlog precies was. Paus Pius XII is al lange tijd bekritiseerd over hoe hij zich opstelde tijdens de oorlog. De papieren zullen laten blijken of Pius XII in zijn tijd als paus zich genoeg verzette tegen Nazi-Duitsland.

De oorlogspaus

Pius XII, oftewel Eugenio Pacelli, was van 1939 tot zijn dood in 1958 het hoofd van de katholieke kerk. Als kardinaal-priester en staatssecretaris van paus Pius XI was Pacelli de tweede man in het Vaticaan. Het was dan ook geen verrassing dat hij na een kort conclaaf unaniem tot nieuwe paus werd gekozen. Met alle strijd en concurrentie die op dat moment in Europa woedde, met name door de opkomst van Duitsland onder leiding van Adolf Hitler, had Pacelli, inmiddels Pius XII, het idee dat hij iets moest doen om de vrede te bewaren. Hij stuurde een

afgevaardigde naar Hitler om te polsen of deze in was voor een vredesconferentie. Deze liet echter weten dat het geenszins zijn bedoeling was om vreedzaam de toekomst in te gaan met de andere Europese mogendheden.

Nazisme als dwaalleer

Pius stond hierna machteloos. Persoonlijk vond hij het nazisme een verdorven leer en waren het volgens hem alleen 'oppervlakkige geesten' die zouden vervallen tot 'de dwaalleer'. Desondanks was zijn eerste prioriteit het beschermen van de katholieke kerk. In 1933 had hij als staatssecretaris al een verdrag gesloten met nazi-Duitsland, waarin hij de nazipartij als dominante stroming in de Duitse politiek erkende, in ruil voor bescherming van de katholieke kerk in Duitsland.

Het Vaticaan als neutrale partij tijdens de oorlog

Toen Hitler weigerde mee te werken aan vredesonderhandelingen werd Mussolini benaderd door het Vaticaan, maar ook deze wilde niet overgaan tot een verdrag om de bewapeningen te staken. Nadat de Tweede Wereldoorlog was uitgebroken, vaardigde Pius een encycliek uit waarin hij de eenheid van het mensdom beschreef, dus zonder onderscheid naar cultuur of afkomst. Hij noemde echter niets bij de naam (zoals de Jodenvervolging) en behield deze lijn gedurende de oorlog. Hij sprak zich wel meerdere malen in bedekte termen uit tegen de Jodenvervolging en andere misdaden door de nazi's, wat er zelfs toe leidde dat de Duitsers de [ontvoering](#) van Pius voorbereidden, een plan dat nooit werd uitgevoerd.

Kritiek op Pius XII

Het contrast met het Vaticaan en de katholieke kerk in de andere Europese landen was groot. In Nederland werden meerdere kerken platgebrand en werden geestelijken gefusilleerd, omdat ze onderduikers verborgen hielden in hun kerk. Het Vaticaan bleef zich echter diplomatiek uitlaten en droeg geen duidelijke anti-Duitse boodschap uit. Hierdoor kreeg Pius veel kritiek van de geallieerden, omdat zij het idee hadden dat zijn stilzwijgen ook betekende dat hij niets deed tegen het Duitse geweld. Hij wist op discrete manier echter duizenden levens te redden (waaronder joden) door het opzetten van vlucht- en informatiesystemen door heel Italië heen [..].

De rol van de paus bij de ‘rattenlijn’

Na de oorlog werd de kritiek op Pius steeds groter. Er kwamen geruchten op over Pius’ betrokkenheid bij de zogenaamde rattenlijn, de ontsnappingsroute van voormalige nazi’s van

Europa naar Zuid- Amerika. Er is nooit bewijs gevonden dat Pius actief aan deze vluchtroutes meewerkte, maar enkele bisschoppen maakten zich hier wel degelijk schuldig aan.

Teksten over Pius XII

In 2015 kwam naar buiten dat het Holocaustmuseum in Jeruzalem hun teksten over Pius XII aanpaste, op uitdrukkelijk verzoek van het Vaticaan. Vooral de bewering dat Pius XII ‘actief streefde naar een verdrag met nazi-Duitsland om de katholieke kerk te beschermen, zelfs als dat inhield dat het racistische naziregime werd erkend’ stuit de katholieken al jarenlang tegen de borst.

Er wordt volgens het Vaticaan een te negatief beeld over de oorlogspaus gepresenteerd. Het Vaticaan gelooft immers dat de zwijzaamheid van Pius XII tijdens de Tweede Wereldoorlog de juiste werkwijze was. De documenten van het archief zouden de grootsheid van de paus doen blijken. Ondertussen wachten historici en Joodse organisaties met spanning af tot het [archief is geopend](#).

Bron: www.IsGeschiedennis.nl